

NR 93/2014

POLSKA SZKOŁA AD 2014

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 14 stycznia 2014 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Kończy się rok szkolny 2013/14. W ciągu ostatnich lat w polskich szkołach wiele się zmieniło. Kolejne reformy znacząco zmodyfikowały różne aspekty szkolnictwa, m.in. strukturę systemu oświaty, podstawę programową i system egzaminów ogólnopolskich. Ostatnie zmiany dotyczą obniżenia wieku szkolnego oraz podręczników w szkołach podstawowych i gimnazjalnych. W czerwcu¹ spytaliśmy Polaków o ocenę szkolnictwa oraz ostatnich zmian wprowadzanych w systemie edukacji.

OCENA SZKOLNICTWA

Większość badanych (59%) dobrze ocenia polski system szkolnictwa, ale blisko co trzeci spośród nich (30%) wypowiada się o nim krytycznie. Opinie na ten temat znacznie się poprawiły w stosunku do 2007 roku (o 8 punktów procentowych przybyło ocen pozytywnych) i obecnie są one bardzo podobne do tych z 1998 roku.

Oceny systemu szkolnictwa znacząco różnią się w zależności od wykształcenia i miejsca zamieszkania ankietowanych. Mieszkańcy średnich i dużych miast (powyżej 100 tys. mieszkańców) system edukacyjny oceniają znacznie gorzej niż respondenci z mniejszych miejscowości. Ponadto odsetek niezadowolonych wyraźnie rośnie wraz z wykształceniem (od 18% wśród badanych z wykształceniem podstawowym do 44% wśród ankietowanych z wykształceniem wyższym). Niemal połowa badanych z wykształceniem wyższym wyraża krytyczne opinie o polskich szkołach – może to być efektem zarówno wyższych oczekiwań tej grupy badanych, jak i ich bardziej wnikliwej oceny procesu kształcenia (zob. tabela aneksowa 1).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (289) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 5–11 czerwca 2014 roku na liczącej 1044 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

Czy polski system szkolnictwa ocenia Pan(i), ogólnie rzecz biorąc, jako:	Wskazania respondentów według terminów badań							
	IV 1998		VI 2001		V 2007		VI 2014	
	w procentach							
– zdecydowanie dobry	4	58	1	43	3	51	4	59
– raczej dobry	54		42		48		55	
– raczej zły	26		32		28		22	
– zdecydowanie zły	5	31	10	42	8	36	8	30
Trudno powiedzieć	11	11	15	15	13	13	11	11

Chcąc lepiej zrozumieć te oceny, spytaliśmy również bardziej szczegółowo o różne aspekty związane z kształceniem i innymi kwestiami dotyczącymi funkcjonowania szkół.

Tabela 2

Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie polskie szkoły na ogół:	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Oceny pozytywne	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Oceny negatywne	Trudno powiedzieć
	w procentach						
– zapewniają uczniom wysoki poziom wiedzy	10	52	62	22	5	27	11
– uczą patriotyzmu, miłości do ojczyzny	13	49	62	19	5	24	14
– rozwijają zainteresowania	13	49	62	21	5	26	12
– dbają o rozwój fizyczny uczniów	12	47	59	24	7	31	10
– uczą samodzielnego myślenia	12	45	57	22	8	30	13
– uczą pracy zespołowej, współdziałania przy rozwiązywaniu problemów	10	42	52	24	6	30	18
– przygotowują do aktywnego udziału w życiu swojej społeczności lokalnej*	7	35	42	30	9	39	19
– przygotowują do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym kraju**	5	31	36	33	10	43	21
– uczą radzenia sobie z problemami, jakie niesie współczesne życie	7	28	35	37	13	50	15

W ankiecie dwie odpowiedzi były bardziej rozwinięte: * „np. w wyborach samorządowych, w nieodpłatnej pracy na rzecz swojego środowiska, osiedla, kościoła, wsi lub miasta”; ** „np. do udziału w wyborach parlamentarnych, do działalności w różnych stowarzyszeniach i partiach politycznych”.

Większość badanych zgadza się ze stwierdzeniami, że w zakresie kształcenia polskie szkoły: zapewniają uczniom wysoki poziom wiedzy (62%), uczą ich patriotyzmu i miłości do ojczyzny (62%), rozwijają ich zainteresowania (62%), dbają o rozwój fizyczny uczniów (59%), uczą samodzielnego myślenia (57%) i pracy zespołowej (52%). Około dwie piąte uważa, że szkoły przygotowują także do zaangażowania w życie społeczności lokalnych

(42%), a mniej więcej co trzeci twierdzi, że uczą podejmować obowiązki obywatelskie (36%) oraz radzić sobie z problemami, jakie niesie współczesne życie (35%). Jednak w zakresie dwóch ostatnich zadań oceny negatywne przeważają nad pozytywnymi.

Bardzo dobrze – jeszcze lepiej niż jakikolwiek aspekt związany z kształceniem – oceniana jest współpraca z rodzicami (71% ocen pozytywnych). Większość badanych (53%) jest również przekonana, że szkoły dbają o bezpieczeństwo uczniów, a ponad dwie piąte (45%) uważa, że zapewniają one równy start życiowy młodzieży z różnych środowisk społecznych.

Tabela 3

Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie polskie szkoły na ogół:	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Oceny pozytywne	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Oceny negatywne	Trudno powiedzieć
	w procentach						
– współpracują z rodzicami uczniów	17	54	71	14	3	17	12
– zapewniają uczniom bezpieczeństwo, chronią przed narkomanią i przemocą	11	42	53	25	9	34	13
– zapewniają równy start życiowy młodzieży z różnych środowisk społecznych	9	36	45	29	9	38	17

W ciągu ostatnich piętnastu lat notujemy systematyczną poprawę opinii na temat współpracy szkół z rodzicami oraz zapewnienia przez nie bezpieczeństwa uczniom. Generalnie, w stosunku do roku 1998, poprawiły się opinie w zakresie większości badanych aspektów. Znaczącym wyjątkiem jest opinia o poziomie wiedzy, w jaką szkoły wyposażają uczniów (spadek o 6 punktów procentowych od 1998 roku i o 12 punktów od 2007). Ponadto w stosunku do 2007 roku znacząco pogorszyła się również ocena efektów nauki samodzielnego myślenia (spadek o 6 punktów procentowych).

Tabela 4

Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie polskie szkoły na ogół:	Odpowiedzi twierdzące*			
	IV 1998	VI 2001	V 2007	VI 2014
	w procentach			
– współpracują z rodzicami uczniów	62	68	69	71
– zapewniają uczniom wysoki poziom wiedzy	68	58	74	62
– uczą patriotyzmu, miłości do ojczyzny	62	52	62	62
– rozwijają zainteresowania	55	57	62	62
– dbają o rozwój fizyczny uczniów	48	50	60	59
– uczą samodzielnego myślenia	50	57	63	57
– zapewniają uczniom bezpieczeństwo, chronią przed narkomanią i przemocą	32	36	42	53
– uczą pracy zespołowej, współdziałania przy rozwiązywaniu problemów	34	41	52	52
– zapewniają równy start życiowy młodzieży z różnych środowisk społecznych	-	28	43	45
– przygotowują do aktywnego udziału w życiu swojej społeczności lokalnej	36	35	38	42
– przygotowują do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym kraju	30	29	36	36
– uczą radzenia sobie z problemami, jakie niesie współczesne życie	29	34	38	35

* Połączono odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”

Opinie na temat wszystkich badanych aspektów są znacznie lepsze wśród rodziców dzieci w wieku szkolnym niż wśród pozostałych badanych. Największe różnice dotyczą oceny przygotowywania do pracy zespołowej, współpracy z rodzicami i bezpieczeństwa uczniów. Warto przypomnieć, że opinie na temat współpracy z rodzicami i bezpieczeństwa w szkole znacząco poprawiły się w ostatnich latach, a badani nieposiadający dzieci w wieku szkolnym prawdopodobnie wydawali swe opinie na podstawie własnych doświadczeń ze szkoły sprzed lat. Rodzice dzieci w wieku szkolnym i pozostali badani niewiele różnią się jedynie w ocenie wkładu edukacji w wyrównywanie szans młodzieży z różnych środowisk oraz przygotowywanie ich do uczestniczenia w życiu społecznym i politycznym kraju.

Tabela 5

Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie polskie szkoły na ogół:	Odpowiedzi twierdzące*		Różnica
	rodziców dzieci w wieku szkolnym (N=216)	pozostałych badanych (N=828)	
	w procentach		
– uczą pracy zespołowej, współdziałania przy rozwiązywaniu problemów	67	46	21
– współpracują z rodzicami uczniów	82	65	17
– zapewniają uczniom bezpieczeństwo, chronią przed narkomanią i przemocą	63	46	17
– uczą samodzielnego myślenia	67	51	16
– dbają o rozwój fizyczny uczniów	69	54	15
– uczą patriotyzmu, miłości do ojczyzny	69	55	14
– rozwijają zainteresowania	71	58	13
– zapewniają uczniom wysoki poziom wiedzy	69	58	11
– przygotowują do aktywnego udziału w życiu swojej społeczności lokalnej	48	38	10
– uczą radzenia sobie z problemami, jakie niesie współczesne życie	42	32	10
– zapewniają równy start życiowy młodzieży z różnych środowisk społecznych	46	42	4
– przygotowują do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym kraju	37	33	4

* Połączono odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”

SZEŚCIOLATKI W SZKOLE

Reforma obniżająca wiek szkolny do lat sześciu została zaproponowana przez rząd i przyjęta przez Sejm już w 2009 roku. W wyniku licznych protestów rząd zdecydował się opóźnić wprowadzenie jej w życie. Powoli jednak realizuje założone wcześniej cele. Od września tego roku do pierwszych klas pójdą obowiązkowo sześciolatkowie urodzeni w pierwszej połowie 2008 roku. Rodzice ich nieco młodszych kolegów będą jeszcze mogli wybrać, czy ich dzieci rozpoczną szkołę jako sześciolatkowie czy siedmiolatkowie. Natomiast od przyszłego roku szkolnego już wszystkie sześciolatkowie będą objęte obowiązkiem szkolnym.

Po odrzuceniu przez Sejm wniosku o referendum edukacyjne – podpartego niemal milionem podpisów – sprawa obniżenia wieku szkolnego ucichła. Nie oznacza to jednak, że zmiany zostały zaakceptowane. Wręcz przeciwnie, w porównaniu z zeszłym rokiem liczba przeciwników tego rozwiązania jeszcze wzrosła. Przeciwnych obniżeniu wieku szkolnego do lat sześciu jest niemal trzy czwarte Polaków (73%, wzrost o 9 punktów procentowych). Zmianę tę popiera jedynie co piąty badany (20%).

Tabela 6

Czy, Pana(i) zdaniem, dzieci w wieku sześciu lat powinny rozpoczynać naukę w szkole?	VI 2013		VI 2014	
	w procentach			
Zdecydowanie tak	14	31	7	20
Raczej tak	17		13	
Raczej nie	31	64	30	73
Zdecydowanie nie	33		43	
Trudno powiedzieć	5		7	

Opinie rodziców dzieci do lat sześciu są bardzo zbliżone do ocen ogółu badanych. Obniżenie wieku szkolnego popiera 18% rodziców najmłodszych dzieci. Natomiast częściej niż ogół badanych obowiązek szkolny sześciolatków aprobują mieszkańcy największych miast (27%). Opinie na ten temat w pewnym stopniu zależą także od poglądów politycznych, co może świadczyć o tym, że zmiany te są przez część społeczeństwa postrzegane jako element doraźnej polityki rządu, a nie reforma mająca na celu poprawę systemu edukacji w Polsce.

Tabela 7

Czy, Pana(i) zdaniem, dzieci w wieku sześciu lat powinny rozpoczynać naukę w szkole?	Rodzice dzieci w wieku 0–6 lat	Ogół badanych
	w procentach	
Tak	18	20
Nie	76	73
Trudno powiedzieć	6	7

Zmienił się także sposób uzasadniania sprzeciwu wobec takich zmian. Wzrosła liczba badanych przekonanych, że dzieci w tym wieku są za małe, by iść do szkoły (do 71%, wzrost o 7 punktów procentowych). Znacząco zmniejszył się natomiast odsetek przeciwników obniżenia wieku szkolnego przekonanych, że reforma jest źle przygotowana (z 12% do 7%). Spadł także nieco odsetek oceniających, że szkoły nie są przygotowane na przyjęcie sześciolatków (z 16% do 13%).

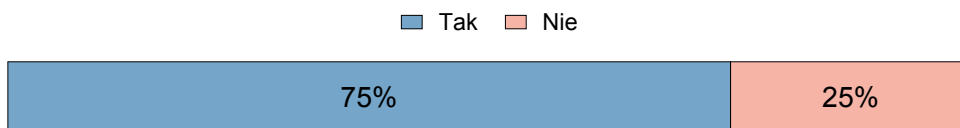
RYS. 1. JAKI JEST NAJWAŻNIEJSZY POWÓD, DLA KTÓREGO JEST PAN(I) PRZECIWNY(A) OBJĘCIU OBOWIĄZKIEM SZKOLNYM SZEŚCIOŁATKÓW?

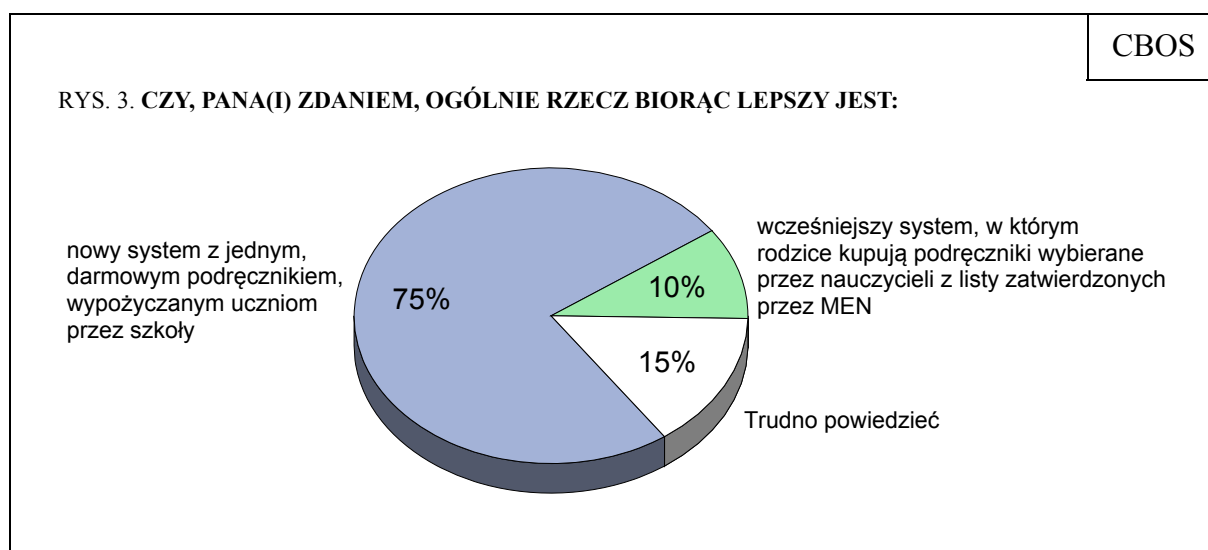
DARMOWY PODRĘCZNIK

Nowym rozwiązaniem zaproponowanym przez rząd i przygotowanym przez Ministerstwo Edukacji Narodowej jest wprowadzenie darmowych podręczników dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjów. Już od września tego roku darmowy podręcznik ma trafić do uczniów klas pierwszych szkół podstawowych. Projekt ten został dobrze nagłośniony. O tej propozycji słyszało trzy czwarte badanych (75%), natomiast nic o niej nie wie co czwarty Polak (25%).

RYS. 2. MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ PRZYGOTOWAŁO PODRĘCZNIK DLA UCZNIÓW KLAS PIERWSZYCH SZKÓŁ PODSTAWOWYCH. OD WRZEŚNIA WSZYSTKIE SZKOŁY PODSTAWOWE BĘDĄ GO BEZPŁATNIE WYPOŻYCZAĆ PIERWSZAKOM. CZY SŁYSZAŁ(A) PAN(I) O TYCH ZMIANACH?

Projekt ten zdobył nie tylko duży rozgłos, ale także poparcie Polaków. Trzy czwarte badanych (75%) uważa, że nowy system z jednym darmowym podręcznikiem, wypożyczanym uczniom przez szkoły jest lepszy niż wcześniejszy, w ramach którego rodzice kupowali podręczniki wybierane przez nauczycieli. Tylko jeden na dziesięciu ankietowanych (10%) preferuje wcześniejsze rozwiązanie. Cechy społeczno-demograficzne tylko nieznacznie różnicują opinie na ten temat (zob. tabela aneksowa 3).

W projekcie tym doceniane jest przede wszystkim wsparcie dla rodzin i ich finansów. Zdecydowana większość badanych (84%) uważa, że zmiana ta będzie odczuwalna dla rodziców dzieci objętych tym programem. Większość badanych uważa również, że wprowadzenie darmowego podręcznika będzie pozytywnie oddziaływać na wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów (59%), możliwości nauczycieli w zakresie organizacji zajęć (57%) oraz na poziom kształcenia (53%). Mniej więcej co piąty respondent uważa, że wprowadzenie darmowego podręcznika nic nie zmieni w zakresie szans edukacyjnych (20%), możliwości organizacji zajęć przez nauczycieli (18%) oraz poziomu kształcenia (22%). Negatywne konsekwencje we wszystkich wymienionych dziedzinach przewidują tylko nieliczni badani.

RYS. 4. CZY UWAŻA PAN(I), ŻE WPROWADZENIE JEDNEGO, DARMOWEGO PODRĘCZNIKA DLA NAJMŁODSZYCH UCZNIÓW BĘDZIE MIAŁO POZYTYWNY CZY TEŻ NEGATYWNY WPLYW NA:

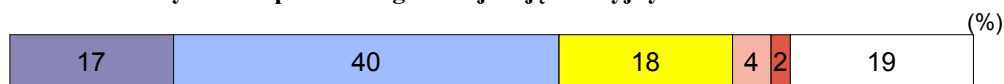
– sytuację finansową rodzin

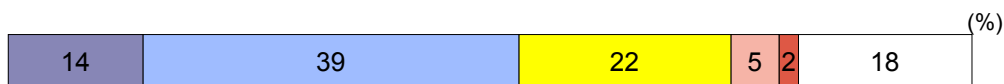
– wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów

– możliwości nauczycieli w sposobie organizacji zajęć lekcyjnych

– poziom kształcenia

■ Zdecydowanie pozytywny ■ Raczej pozytywny ■ Ani pozytywny, ani negatywny
■ Raczej negatywny ■ Zdecydowanie negatywny □ Trudno powiedzieć

Polacy są raczej zadowoleni z systemu szkolnictwa w naszym kraju. Uważają, że szkoły zapewniają wysoki poziom wiedzy, uczą patriotyzmu, rozwijają zainteresowania, dbają o rozwój fizyczny, uczą samodzielności myślenia i pracy zespołowej. Mimo wszystko badani są przeciwni zbyt wczesnemu wysyłaniu dzieci do szkoły, a więc i objęciu obowiązkiem szkolnym sześciolatków. Choć obniżenie wieku szkolnego wzbudziło niemal powszechny sprzeciw, to ostatni pomysł wprowadzenia darmowych podręczników spotkał się z dużą aprobatą. Większość Polaków jest przekonana, że wypożyczanie podręczników ze szkoły pomoże rodzinom i pozytywnie wpłynie na system oświaty.

Opracowała
Katarzyna KOWALCZUK